

Liekā priekšmeta izslēgšanas metodika 4. liekais

Alūksnes novada Izglītības pārvalde

I. Bērziņa, L. Amosova
Alūksne, 27.08.2024.

Domāšana

- ▶ **Domāšana ir psihes process, kas ļauj izziņāt īstenību un sasaistīt visu iepriekš sajusto un apzināto.**
- ▶ Par **domāšanu** mēdz saukt prāta norises, garīgās darbības, ar kuru palīdzību tiek modelēta pasaule. Domāšana ir informācijas apstrāde, piemēram, veidojot uztveri, risinot problēmas un pieņemot lēmumus. Domāšana ir augstākā izziņas funkcija, un domāšanas analīze ir izziņas psiholoģijas sastāvdaļa.
- ▶ Bioloģijas kontekstā domāšana ir neironu grupu aktivācija.

- ▶ Domāšanas sākumpunkts ir **problēmsituācija**:
 - problēmsituācijas apzināšana;
 - problēmas analīze un mērķu nospraušana;
 - hipotēzes izvirzīšana: kā sasniegt mērķi?
 - hipotēzes pārbaude;
 - risinājuma atrašana.

Domāšana

► *Domāšanu iedala:*

- kritiskā domāšana;
- abstraktā domāšana;
- tēlainā domāšana;
- atmiņa;

➤ *Domāšanas veidi pēc abstrakcijas līmeņa:*

- uzskatāmi darbīgā domāšana;
- uzskatāmi tēlainā domāšana;
- verbāli loģiskā jeb abstraktā domāšana;

Domāšana

► *Domāšanas operācijas, pamatprasmes:*

- **Salīdzināšana.** Priekšmetu un parādību īpašību un raksturojumu līdzības un atšķirības noteikšana;
- **Analīze.** Domāšanas operācija, kas sarežģītas parādības sadala vienkāršākās, elementārākās sastāvdaļās.
- **Sintēze.** Domāšanas process, kurā no atsevišķām sastāvdaļām tiek rekonstruēta vesela, pilnīgāka un sarežģītāka parādība.
- **Abstrakcija.** Domāšanas operācija, kas no visu priekšmetu pazīmju kopuma izdala būtiskākās.
- **Vispārināšana.** Priekšmetu un parādību apvienošana vienā grupā, pamatojoties uz būtiskām kopīgām īpašībām vai pazīmēm.
- **Konkretizācija** - pretēja darbība vispārināšanai, minam piemēru.
- **Sistematizācija** – informācijas kārtošana noteiktā sistēmā pēc kopīgām vai atšķirīgām pazīmēm.

➤ *Domāšanas formas:*

- **Jēdziens** - atspoguļo kāda priekšmeta vai parādības būtiskākās īpatnības un sakarības.
- **Spriedums** - tiek izteikts apstiprinājums vai noliegums.
- **Slēdziens** - uz viena vai vairāku iepriekšēju spriedumu pamata izdara secinājumu.

Domāšana

► *Domāšanas individuālās atšķirības:*

- Domāšanas *plašums* – spēja aptvert visu jautājumu, problēmu kopumā, nepalaižot garām nepieciešamās detaļas.
- Domāšanas *dziļums* – prasme izprast sarežģītu jautājumu būtību. Pretēja īpašība – spriedumu virspusējība – uzmanība tiek pievērsta nebūtiskiem sīkumiem, nevis svarīgākajam.
- Domāšanas *patstāvīgums* – prasme pašam izvirzīt jautājumus un atrast problēmas risinājumu bez citu ietekmes.
- Domāšanas *elastīgums* – neieciklēšanās stereotipos problēmu risināšanas paņēmienos, prasme, mainoties situācijai, mainīt rīcību.
- Domāšanas *ātrums* – spēja ātri izprast jaunu situāciju, apsvērt un pieņemt pareizu lēmumu. Domāšanas *steidzīgums* izpaužas tādejādi, ka jautājums netiek vispusīgi apsvērts. Domāšanas *lēnīgumu* nosaka nervu sistēmas darbības tips, tās mazkustīgums.
- Domāšanas *kritiskums* – prasme objektīvi izvērtēt savas un citu domas, pamatīgi un vispusīgi pārbaudīt visas izvirzāmās hipotēzes un secinājumus.
- Pie **domāšanas atšķirībām** pieskaitāms arī tas, kuram domāšanas veidam cilvēks dod priekšroku.

Domāšana

- ▶ **Izpratne** — domāšanas process par atsevišķām sakarībām. Tas sākas ar vēlēšanos saprast to, kas nav skaidrs konkrētajā brīdī, un beidzas ar neizprastā noskaidrošanu. Jaunu informāciju visvieglāk izprast, ja to saista ar iepriekš zināmo.
- ▶ **Domāšana, valoda un runa** ir nesaraujami saistītas. Šajā nozīmē valoda ir vārdisku zīmju sistēma, ko cilvēks izmanto saziņā un domāšanā. Katram vārdam ir sava nozīme, un cilvēks to izprot atbilstoši savam vecumam, pieredzei, izglītībai.

Liekā priekšmeta izslēgšanas metodika

4. liekais

- ▶ Metode ļauj izpētīt domāšanas procesa **kvalitatīvo raksturu**:
 - **prasmi pamatot savas atbildes** un spriedumos bāzēties uz loģiskiem argumentiem;
 - domāšanas **mērķtiecīgumu un kritiku**;
 - domāšanas **operacionālos traucējumus** (vispārināšanas līmeņa pazeminājumu vai deformāciju);
 - domāšanas procesa **dinamikas traucējumus** (labilitāte, inertums, prasme būt strukturētam);
 - Domāšanā ietvertā **personības komponenta** traucējumus : daudzplānu domāšana, rezonēšana utt.

Liekā priekšmeta izslēgšanas metodika

4. liekais

- ▶ Metode ļauj izvērtēt **attieksmi pret izpēti un situāciju**:
 - **emocionālais fons** (mierīgs, satraukts, nomākts utt.);
 - **sadarbības motivācija** (rūpīgs, ieinteresēts, izklaidīgs, nespēj iesākt, nevar pabeigt utt.)
 - **kritiskums pret savu darbību** (attieksme pret kļūdām, pārdzīvo, nav kritikas utt.)

Liekā priekšmeta izslēgšanas metodika ir tikai viena no izmantojamām **domāšanas procesa** izpētes metodikām!

Domāšanas operacionālie traucējumi

- ▶ **Vispārināšanas līmeņa pazeminājums** (kāja – apavi, zaķis – dārzeni)
 - organiski CNS traucējumi,
 - epilepsija,
 - intelekta pazeminājums
- **Vispārināšanas procesa deformācija - izkropļojums** (trīs strādā – viens atpūšas)
 - «Šeit iemūžināta visas dzīves jēga – tas saucas dzīves ceļš», «Tas ir vīrietis un viņa dzīves ceļš»
- **Domāšanas dinamikas traucējumi**
 - prasme pārslēgties no viena darbības veida uz nākošo;
 - nosliece uz pārmērīga detalizāciju un spriedumu konkrētums;
 - grūtības veidot mērķtiecīgu asociatīvo procesu.

Domāšanas operacionālie traucējumi

► **Domāšanas labilitāte** –

- adekvāto un neadekvāto spriedumu mija (gaļa – zivs : beidzot kaut kas ēdams);
- traucēta domāšanas norises stratēģija – neiedziļinās;
- haotisku un grūti bremzējamu asociāciju plūsmu;
- paaugstinātu jutīgumu pret apkārtējās vides kairinātājiem (jums te labi smaržo, lejā cep kaut ko);

➤ **Domāšanas inertums** –

- vienojoša pazīme – visi brauc, lido, staigā
- grūtības pāriet uz citu kategoriju – pārslēgt uzmanību,
- iestrēgšana vienā apvienošanas principā utt.

➤ **Daudzplānu domāšana** – vairāku paralēlu spriedumu un vispārinājumu veidošanas procesu atspoguļošana;

➤ **Rezonēšana** – neauglīga prātuļošana un daudzvārdība, kuru grūti ietekmēt un virzīt.

➤ **Personības komponenta traucējumi** - domāšana neeksistē atrauti no cilvēka personības, viņa vajadzībām, jūtām, ja ir traucējumi – traucēta domāšana (nav kritikas pret savu pieredzi, spriedumiem utt.)

Paldies par uzmanību!

Un tagad praktiska darbošanās savas
personības līmenī